

De reuzin

Cilja Zuyderwyk

De reuzin

Een eigentijds verhaal in een historische jas

roman

Voor Jan

De reuzin
© 2023 Cilja Zuyderwyk
Omslagfoto: Studio Anyka
Foto van de auteur: Jan Zwaaneveld
ISBN: 9789464659993
NUR: 300
Alle rechten voorbehouden.

"Ik heb geen talent voor ondergeschiktheid"

(Belle van Zuylen, 1740-1805)

Dit verhaal speelt zich af rond 1690, als winters nog winters zijn, wegen hobbelige zandpaden en de gure wind dwars door de houten huizen waait.

DEEL EEN

1

Wanneer Sari Maris tussen haar bebloede dijen de voeten van haar baby ziet, valt haar meteen de grootte op. Wat een voeten! Ze liggen als oesterschelpen op het witte laken. Haar man kijkt op zijn beurt verbaasd naar de handen van zijn pasgeboren dochter.

Sari ligt als een trotse en stralende moeder in de donkere bedstee. Het gezicht van haar dochter ligt naar haar toegekeerd. Ze ziet een rond gezicht met een fijn gevormde roze mond, stijf dichtgeknepen ogen en op de schedel en het voorhoofd van het meisje plakken natte, zwarte haren. Bij die aanblik stijgt het zog al naar haar borsten. Ze masseert haar blanke rondingen die nu op witte kooltjes lijken. Hij ziet een druppel melk uit haar tepel vloeien.

Jep kijkt naar zijn vrouw. Zijn pupillen versmelten eventjes met haar donkerbruine irissen. Wat zijn haar ogen mooi, denkt hij. Hij krijgt nooit genoeg van die aanblik. Hij houdt zich in, het liefst zou hij naast haar in de bedstee willen kruipen en met zijn smalle lippen haar ronde borsten kussen. Zelfs het gekrijs van zijn dochter houdt dit verlangen niet tegen. Gelukkig

is hij wijs, een wijze man van zesentwintig jaar, die zich beheersen kan. Hij pakt zijn schoon gepoetste dochter uit de handen van baker Fina en legt haar aan de borst van zijn vrouw. Ze manipuleert haar tepel voorzichtig in het openstaande mondje. Fina glimlacht, ze is altijd verheugd over een man die zijn vrouw aanvoelt en begrijpt. Zo'n echtgenoot komt ze zelden tegen.

'Fina, geef me een doekje. Ze spuugt.'

De baker reikt het spuugdoekje aan en wist met haar mouw het zweet van haar voorhoofd.

Voorzichtig dept Sari de melk rond het mondje van haar dochter weg.

'Wat een knap meisje, Sari,' zegt Fina terwijl ze zich naar het kind voorover buigt, 'en wat is ze groot, ze weegt zeker negen pond.'

Fina wist met haar mouw het zweet van haar voorhoofd.

'Het was geen makkie, maar we hebben het gered samen. Goed dat het kind in september is geboren en niet in die afgelopen bloedhete julimaand.'

'Zeker,' zegt Fina, 'dat hebben we goed voorzien.'

Voor de vuurplaats staat de nu nog lege bakermant klaar, eigenhandig door Jep gevlochten van lenige wilgentenen die hij dat jaar, bij de vierjaarlijkse snoeibeurt van de knotwilgen heeft afgezaagd. Uren is hij met het vlechten bezig geweest terwijl zijn vrouw achter het spinnewiel draden spon van de wol afkomstig van de vachten van hun schapen. Ze heeft de wol

daarna ontvet, gewassen en te drogen gehangen over het dunne touw dat haar man tussen twee bomen achter het huis had gespannen. Daarna heeft ze de gesponnen draden met uenschillen en rode biet geverfd en is ze dekens gaan breien op naalden van geschilde wilgentenen. Als de winter zich straks aankondigt, kan het ijzig koud worden in het oude houten huis. Op verschillende plaatsen kiert het tussen de zwart geteerde planken en heeft de wind vrij spel. Een aantal planken is hard aan vervanging toe. In het komende voorjaar wordt dit zijn eerste klus. Nu heeft hij de kieren en gaten zoveel mogelijk met leem dicht gesmeerd, maar het zal niet veel helpen, in de zomer werken houten huizen nu eenmaal, de planken zetten uit en bij kou krimpen ze weer in.

Op de lange zomeravonden die aan de bevalling waren voorafgegaan, waarop zij breide en hij vlocht, werd er weinig door hen gesproken. Ieder had zo zijn eigen gedachten. Hij dacht aan een koe die hij nog voor de winter wilde kopen. Zij dacht aan haar moeder die vorig jaar gestorven was en de kleine nooit te zien zou krijgen. Af en toe keek ze verlangend naar boven of ze haar op een wolk kon ontwaren. Ze zocht naar een forse gestalte met een rok tot op haar schoenen, grijzend kort haar en een brede glimlach op haar gezicht. Ze hoopte een vrouw te zien die met beide handen naar haar zwaaide, haar een kushand toewierp en met haar brede mond haar naam vormde. Maar ze kreeg nooit zo'n teken.

Op zulke klamme zomeravonden verdween de zon pas laat achter de verre, hoge bommenrij. Vliegen en muggen zoemden rond hun bezwete lichamen en probeerden het broodnodige bloed te verzamelen. Sari sloeg met een tak met verdroogde bladeren de insecten van zich af en haar man spuwde naar een strontvlieg die rond zijn pet bleef zeuren. De zomer was ongekend warm en broeierig geweest dit jaar, zelfs in de vroege morgenuren hing de vochtige warmte nog steeds tussen de muren van de binnenplaats.

Als het 's nachts doodstil was, hoorden ze in de verte de bosuil roepen. Zij griezelde altijd van zijn schelle roep en kroop dicht tegen haar man aan. Hij hield haar dan stevig vast en drukte haar lichaam, waarvan de warmte door het katoenen nachthemd straalde, behoedzaam tegen zich aan. Hij kustte haar op haar glanzende zwarte haren en legde zijn arm rond haar buik die steeds maar groeide en groeide en waar hij af en toe een knietje of voetje tegen de wand voelde schoppen. Dan spraken ze even met elkaar en vroegen ze zich af of het een jongen of een meisje zou worden. Het was hun om het even.

Als reactie op de warme zomer had het winterse weer dit afgelopen jaar lang aangehouden. Het had gevoren dat het kraakte. De sneeuw was hoog tegen de houten planken van de boerderij opgewaaid en het stormde vaak zo hard dat ze met moeite de buitendeur konden openen. Het

kleine meisje had voortdurend in de bakermant voor het open vuur gelegen, dik ingepakt in wollen dekens die Sari die zomer voor haar had gebreid. Zelf waren ze met de kippen op stok gegaan en bij het krieken van de dag opgestaan. De houtvoorraad die ze in de zomer hadden aangelegd, was er zo goed als doorheen gejaagd. Toch was er goed verdiend dit jaar en hadden ze de fel begeerde koe kunnen aanschaffen die al twee jaar op hun verlanglijstje stond, een prachtig zwartbont beest, met veel vlees op haar achterhand. Het dier deed zich dagelijks te goed aan het hooi dat hij in de zomer van het land had gehaald. Het is een beste koe gebleken, met een hoge melkopbrengst. Van de melk is boter en kaas gemaakt en de kazen liggen nu te rijpen op de planken in de stal. Regelmatig verkopen ze hun producten aan de mensen uit het dorp. Op dit moment is de koe drachtig en dit voorjaar verwachten ze hun eerste kalf. Op deze manier proberen ze, als de financiën het toelaten, een kleine veestapel op te bouwen.

Wanneer hij in het voorjaar te voet het huis verlaat, hangt er nog een witte waas over de weilanden en de sloten. In de zak van zijn linnen jak draagt hij zijn ijzeren schaapscheerdersschaar. Vandaag gaat hij drie schaapskuddes langs om, met assistentie van de herder, de schapen van hun dikke wintervacht te ontdoen. De kuddes bevinden zich in een cirkel van tien kilometer rond zijn huis. Hij geniet van zijn werk, zeker omdat hij dit gedeeltelijk in de open lucht kan uitvoeren. In het voorjaar scheert hij schapen van de omringende kuddes en de rest van het jaar snijdt hij in zijn werkplaats de hoeven van koeien en paarden van de boeren in de wijde omgeving bij of beslaat hun paarden. Hij staat bekend als een vaardig vakman. Regelmatig gaat hij zelf naar de boeren toe, echter steeds vaker komen ze met de dieren bij hem aan huis en verricht hij het werk in de stal, die hij een paar jaar geleden tot werkplaats heeft omgebouwd en heeft uitgebreid met een oven en aambeeld.

Hij zet er flink de pas in. Langzaam verdwijnt de witgrijze waas die over de weilanden ligt en piept er een bleek zonnetje door het wolkendek heen. Het gras ruikt naar jonge veulens, de lage hagen die de afscheiding vormen tussen de weilanden en de zandweg staan al volop in bloei. Nu, in het voorjaar, maken de grutto's en kieviten hun betoverende, acrobatische baltsvluchten en zweven de boerenzwaluwen door de lucht op

zoek naar insecten om bij hun altijd en eeuwige krijsende jongen de honger te stillen. Hij glimlacht, hij heeft dit jaargetijde lief. Midden op de weg blijft hij even stilstaan en ervaart een intens geluksgevoel. Zijn handen en voeten tintelen en hij inhaleert diep de frisse, ijle voorjaarslucht.

In de verte komt de eerste kudde schapen in zicht. De dieren worden bijeen gedreven door twee zwart-witte honden. De herder komt bedaard in zijn richting lopen. Als schaapscheerder scheert hij de schapen altijd het liefst zo dicht mogelijk bij de stal van de herder, zodat de vachten gemakkelijk door hem op zolder kunnen worden opgeslagen om ze in een later stadium aan een wolspinnerij uit de naburige stad te verkopen. Dit voorjaar hebben de ooien van herder Jacob succesvol gelammerd. Het was een goed jaar, de meeste lammeren zijn in leven gebleven en er was zelfs een drieling bij hem geboren, heeft hij vernomen.

Hij schudt Jacob de hand en kijkt met een schuin oog naar diens verweerde kop onder de slappe vilten hoed. Jacob is een schuwe. Hij wendt zijn gezicht onmiddellijk af. Hij brabbelt wat binnensmonds en Jep ziet dat hij sinds vorig jaar opnieuw een paar voortanden verloren heeft.

'Kom op, Jacob, we loodsen de schapen binnen het hek.'

Met wijd geopende armen en benen en waggelend als dronkenmannen jagen ze de schapen binnen

de afrastering die de herder dit najaar opnieuw gevlochten heeft. Het is een geblèr van jewelste. Wanneer de schapen binnen de hekken staan, gaan ze zwigend aan het werk. Als volleerd meesterscheerder zet hij de schapen op hun kont, drukt ze tegen zich aan en neemt de schaar ter hand. Hij snuift de geur van schapenstront en schapenvet op. Ja, dit ruikt onverbiddelijk naar de meimaand!

'Prachtige wol, Jacob. Ze hebben goed te vreten gehad.'

Jacob grijnst en zet zijn nap aan de mond. Hij reikt de nap daarna aan hem aan. Hij neemt een slok, de alcohol striemt zijn keel, de tranen springen in zijn ogen. Na tien schapen geschoren te hebben, trakteert Jacob hem op een stuk brood.

'Lekker, dat kan ik goed gebruiken. Hier, ik heb ook nog iets voor jou meegebracht.'

Uit zijn binnenzak haalt hij een homp graskaas.

'Voor jou, van Sari en de hartelijke groeten.'

Jacob pakt het cadeau aan en legt het zonder hem aan te kijken op de gammele houten tafel van de schaapskooi.

'Dank,' zegt hij, 'bedank Sari van me.'

Voor het eerst die ochtend verschijnt er een glimlach op zijn verweerde kop.

Als hij die dag naar huis loopt, is hij moe maar tevreden. In de zak van zijn broek rammelen de zilveren munten die hij die dag heeft verdiend. Het tolt een beetje in zijn hoofd door de alcohol die hij tijdens het scheren genuttigd heeft en hij is blij als hij zijn huis aan de horizon ziet

opdoemen. In de verte ziet hij de was aan de lijn wapperen; lakens, witte luiers en zijn blauwe werkjakken. Brutus de hond ziet hem aankomen en rent enthousiast zijn baas tegemoet. Dan ziet hij Sari in de deuropening verschijnen. Ze heeft hun dochttertje op de arm en zwaait. Het kleine meisje probeert haar na te doen. Zijn maag rammelt van de honger. Uit de schoorsteen ziet hij rook naar boven kringelen. Hij hoopt op varkensgebraad met erwten en wortelen, het water loopt hem al in de mond. Als een stormwind komt hond Brutus aangerend en springt als begroeting hoog op tegen zijn borst. Hij aait het dier over zijn ruige, bruine kop, pakt een boomtak van de weg en gooit die met uiterste krachtinspanning in de richting van het huis. De hond rent in volle vaart terug om de stok op te halen, het mulle zand stuift aan alle kanten op. Als hij de stok terug komt brengen, is hij bijna thuis. Hij kust beide meisjes, ploft buiten neer op de houten bank en schopt zijn schoenen van zijn warme, opgezwollen voeten. Even laat hij zijn hoofd in zijn handen rusten. Als hij daarna naar de lucht kijkt ziet hij een strakblauwe hemel. Hij verheugt zich op een heerlijke voorjaarsavond. De etensgeur die uit het huis komt doet hem watertanden. Zonder een woord te zeggen zet zijn vrouw twee dampende kommen warm eten tussen hen in op de bank. Zwijgend lepelen ze de warme maaltijd naar binnen.

Als het niet te druk is in de werkplaats en de boerderij een dag alleen kan worden gelaten, rijden ze in het vroege voorjaar met de boerenkar van buurman Rinus mee naar de markt in de dichtstbijzijnde stad. Ze gaan linnen, katoen, garen, schoeisel en klompen inkopen voor het aankomende jaar. In de winter heeft Sari voldoende tijd om kleding te naaien voor haar gezin en nu hun dochter zo hard groeit, heeft ze steeds sneller nieuwe kleding nodig. Sari droomt er heimelijk van ooit eens een lap zijde te kunnen kopen of nog liever kant van een van de beroemde kantklossers uit de stad. Ze heeft al een model voor een japon in haar hoofd, maar ach, ze zou al met een zijden hemdje gelukkig zijn. Haar wensen en dromerijen zijn hem bekend. Misschien blijft er dit najaar wat geld over als ze hun kalveren kunnen verkopen. Wat zou hij haar graag eens willen verrassen.

Inmiddels is er is een paar jaar verstreken. Deze week vierden ze alweer de vierde verjaardag van hun dochter. Het meisje is buitengewoon hard gegroeid. Ze is veel langer dan haar leeftijdsgenootjes, ze heeft ook al een enorme woordenschat voor haar leeftijd en kan al sinds haar derde jaar tot honderd tellen. Ze is heel nieuwsgierig en stelt de hele dag vragen waar haar ouders vaak slechts met moeite antwoord op kunnen geven. Ze slaan haar snelle ontwikkeling met ontroering gade en vallen regelmatig van de

ene verbazing in de andere. Wat is ze een bijzonder kind!

Op de boerderij loopt alles naar wens. De veestapel heeft zich uitgebreid, de werkplaats is nog professioneler geworden en ze hebben goed geboerd. Vandaag rijden ze naar de stad om inkopen te doen en de broer van Sari te bezoeken. Het is een bewolkte dag, er valt een druilerig regentje, maar als je goed kijkt is er in de verte een blauwe lucht in aantocht. Het paard van Rinus is een stevige Fjord. Haar kont walst soepel op en neer bij het lopen. Zijn met liefde geborstelde staart hangt als een ferme sliert vlas over zijn achterhand.

'Regen, altijd regen in dit land,' broemt Rinus. Hij spuugt een fluim pruimtabak vanaf de bok op de zandweg. Hij hoest. Zijn ronde schouders hangen lusteloos en vermoeid naar beneden.

In horten en stoten vertelt hij over de geleden kou tijdens de afgelopen, ijzige winter en de lange, lente met zijn zwijgzame vrouw Jana. Hij tuurt naar de kont van het paard.

'Mijn beessie wordt oud, Jep, nog een jaar dan zal zij jammer genoeg naar de slacht moeten, maar er komt een nieuw paard, een jonge Fjord en een merrie, dat zijn de beste.'

Ze stuiteren over de zandweg. Op sommige plaatsen zijn de kuilen erg diep. Rinus probeert met zijn volleerde menkunsten er zoveel mogelijk te ontwijken. Sari en Lizet zitten op een houten bankje in de achterbak. Ze zingen liedjes en

schuddebuiken lachend heen en weer. Ze dragen allebei een gerande hoed om hun haar tegen de regen te beschermen. Tegenover hen zit Jana, de vrouw van Rinus. Ze gluurt vanonder haar hoofddoek beurtelings naar haar medepassagiers. Ze spreekt zelden. *Ze heeft een stalen ziel.* Sari weet niet waar haar man het precies over heeft als hij dat zegt, maar ze signaleert wel een harde, koude blik in haar ogen. Jana wendt haar hoofd af als Sari haar aankijkt en mompelt daarna iets onverstaanbaars als Lizet hard moet lachen om de uitbundige sprongen van een dartel veulen in de wei. In de lucht boven hen horen ze het gekras van raven en even later vliegen er vijf stuks roepend over. Jana brabbelt wat, er loopt een straaltje spuug uit haar mondhoek. Ze hengelt het met haar tong naar binnen. Langzaamaan miezert het wat minder en verschijnen er witte en blauwe strepen aan de hemel.

'De zon komt bijna door, Sari,' roept Jep vanaf de bok naar zijn vrouw, 'het wordt een prachtige dag, let op mijn woorden.'

'Jij ziet altijd de goede kant, hè Jep. Ik wou dat ik dat kon,' broemt Rinus en veegt met de rug van zijn hand zijn vochtige hoofd af. 'Ik ben een zwartkijker.'

'Mamma, hoelang duurt het nog?'

'Nog iets meer dan een uur, ga de lammetje maar tellen.'

Lizet zucht, ze steekt haar wijsvinger in de richting van het weiland, kijkt in het rond en begint lijzig te tellen.

'Zesenzestig, zevenenzestig.'

Sari ziet haar arm steeds verder naar beneden zakken, dan komt hij met een plof op haar schoot terecht. Lizet slaapt, haar hoed is van haar hoofd gegleden en op de grond gevallen. Ze raapt hem op en legt hem naast haar op de bank.

In de verte doemen de donkere contouren van de eerste huizen van de stad op. Er is een kerktoeren te zien en een gedeelte van de stadswal, waarachter de haven ligt. Boerenzwaluwen begeleiden al duikelend en overscherend de hobbende kar en hoog in de lucht jagen zwarte kraaien achter een buizerd aan. De weg is hier al iets beter onderhouden. De meeste kuilen zijn opgevuld met kolengruis en kiezelstenen. Sari schudt haar dochter zachtjes wakker.

'We zijn er bijna, meisje, kom, wakker worden.'

Lizet gaat rechtop zitten, slaakt een diepe zucht en kijkt met waterige ogen naar haar moeder. Ze trekt een rimpel in haar voorhoofd, kijkt verbaasd om zich heen en weet even niet waar ze is. Dan gaapt ze en pakt haar moeders hand.

'Waar zijn we nu, mamma?'

'Bijna in de stad.'

Ze knippert met haar ogen en zet haar hoed weer op. De zon schijnt nu uitbundig en werpt een vrolijk makend lichtgeel schijnsel over de boerenkar en de inzittenden. Jana trekt haar hoofddoek nog verder over haar ogen. Ze houdt niet van de zon en zeker niet van mensen die daar vrolijk van worden.

'Juu, Flora.'

Rinus tikt met zijn zweepje zachtjes op de kont van het paard. Het dier loopt trager, is moe en dorstig.

'Nog, een klein stukje dame, dan krijg je te drinken.'

Ze rijden de stadspoort binnen en worden door de inwoners vriendelijk begroet. Een man loopt met twee geiten aan een touw, er lopen vrouwen met kakelende kippen in rieten manden. Er is markt vandaag. Bewoners lopen af en aan met etenswaren. Een boerin steekt waggelend over, ze heeft een vette gans onder haar arm. Het is een geschreeuw van boeren en kooplui die hun waar aanprijzen. Een in doodsangst tegenstribbelend kalf wordt op een kar gehesen. Lizet draait haar hoofd weg, ze vindt het zielig.

Haar vader snuift de geur van de stad op. Wat verschillen de geuren hier van de geuren op het platteland. Hij ruikt opstijgende etensgeuren en de doordringende stank van gestroopte huiden vanuit de leerlooierijen.

'We gaan eerst naar de herberg, het paard heeft dorst en ik heb ook trek in een pint en de vrouwen lusten vast wel appelcider. Als er maar alcohol in zit, dat zuivert het water.'

Rinus lacht zijn tanden bloot, rotte bruine tanden voorzien van resten pruimtabak.

Achter de herberg staan houten palen waaraan leren lussen zijn bevestigd, waaraan de bezoekers de paarden kunnen vastzetten. Geholpen door een uitgestoken hand stappen de vrouwen van de kar.

Rinus haalt een emmer uit de schuur van de herberg en vult hem aan de pomp met fris water. 'Drink maar, Flora. Je hebt het verdiend.' Het paard slurpt in een keer de emmer leeg en Rinus slaat haar liefkozend op de rug. 'Best beestje, wat zal ik haar missen straks,' zegt hij.

Met grote moeite vinden de vrouwen in de herberg een plaats aan een tafel. Tijdens de marktdagen is het hier topdrukte en hoor je een kakofonie aan stemmen. Als Sari binnenkomt wordt er gezwegen door de mannelijke gasten. Ze loeren naar haar en kleden haar uit met hun ogen. Ze is een prachtige verschijning met haar lange, glanzend zwarte haar en donkere ogen. Ze wiegt haar heupen sensueel heen en weer tijdens het lopen, het lijkt of ze danst over de met zand bestrooide vloer. Voorzichtig schuifelen ze tussen de tafels en stoelen door. Jep heeft een bloedhekel aan de geile blikken van die kerels. Hij gaat nog dichter bij zijn vrouw lopen en neemt Lizet bij de hand. Getergd kijkt hij de bewuste mannen strak in de ogen. De meerderheid draait het hoofd snel weg en zet met elkaar gesprek voort. Sari verblijft of verbloost niet van die aandacht, voor haar bestaat alleen haar echtgenoot.

Rinus zet het bier, de wijn en het fruitsap op tafel en schenkt de glazen vol. In de hoek van de herberg speelt een violist melancholische wijsjes. Jep kijkt met belangstelling naar zijn dochter. Het is de eerste keer dat zij in staat is de stad bewust te ervaren. Haar ogen bewegen van links naar

rechts. Ze kijkt met open mond om zich heen: naar het plafond waarop engelen zijn geschilderd, naar de met zand bestrooide vloer, naar de dikke lapjeskat die komt bedelen aan haar voeten. Ze draait zich om en kijkt naar de mensen die achter haar zitten: mannen, vrouwen met baby's aan de borst en jengelende kinderen. Er wordt gedronken en over elkaar heen geschreeuwd.

'Kom, we gaan,' zegt Sari, als ze haar drankje op heeft. Ze krijgt hoofdpijn van het lawaai.

Ze schudt aan de arm van haar man en sommeert hun dochter om op te staan. Ze maken een afspraak met Rinus dat ze zich eind van de middag weer bij de herberg zullen vervoegen om de terugreis te aanvaarden. Daarna gaat iedereen zijn eigen weg.

'Kom, we gaan eerst naar mijn broer, we hebben hem een jaar niet gezien.'

'Goed, meisje.'

Ze lopen door steegjes met huizen met gesloten houten luiken. Kleine en grote huizen wisselen elkaar af. Sommige huizen lijken half ingestort en onbewoonbaar. Er valt nauwelijks zonlicht naar binnen in de smalle stegen en er hangt een bedompte geur.

'Het stinkt hier,' zegt Lizet, 'het stinkt naar poep.'

'Dat ruik je bij ons toch ook weleens,' zegt Jep.

'Maar dat is van de dieren, dit is mensenpoep, brrr.'

'We zijn zo bij oom Dirk, die heeft een tuin waar het naar seringen ruikt.'

Ze lacht alweer en kijkt naar de speelse hond die bedelend aan hun zijde meeloopt. Om de hoek van de steeg komen ze in een bredere straat. Bij een hoog smal huis blijven ze staan.

Voor de eerste keer ziet ze het huis van haar oom en tante.

'Mag ik kloppen?'

Hij tilt z'n dochter op. Ze klopt met de goudkleurige klopper op de glanzende, donkergroene deur. Vol spanning wachten ze af. Er komt niemand. Ze herhaalt het kloppen, nu iets luider. Dan wordt de deur geopend. In de deuropening staat een knappe donkere man in verfijnde kleding.

Dan valt zijn mond open en lichten zijn ogen op.

'Mijn familie, wat een verrassing!' Hij opent zijn armen en omhelst hen. 'Kom binnen.'

Lizet kijkt haar ogen uit in het deftige huis van haar oom. In de kamer komt haar tante hen tegemoet.

'Oh, wat een verrassing!'

In de tuin spelen twee kinderen. Eentje van ongeveer Lizets leeftijd en een kleiner jongetje dat nog een beetje wankel op zijn beentjes staat.

'Mag ik ook buiten gaan spelen?' vraagt Lizet

'Natuurlijk,' zegt tante Leida, 'dan kunnen wij even bijpraten.'

De tafel wordt rijk gevuld met spijzen en dranken en dan komen de verhalen, want ze hebben elkaar bijna een jaar niet gesproken. Dirk vertelt uitgebreid over het wel en wee in zijn praktijk, soms gekruid met een paar mooie anekdotes. Over de armoede, de verwaarloosde zwervers en

de branden. Er is veel werkeloosheid op het moment. Mannen trekken naar grotere steden om werk te vinden en de vrouwen blijven met een schare kinderen, meestal zonder inkomen achter. Prostitutie tiert welig. Leida vertelt over de tuin en de moestuin waar ze met zoveel plezier in werkt en over haar liefdadigheidswerk en Jep en Sari vertellen verhalen over hun boerenleven, de kleine veestapel die ze willen laten groeien en vanzelfsprekend komen de verhalen over hun kinderen aan bod. Ze kijken met liefde naar hun spelende kinderen en merken op dat Lizet met kop en schouders boven Klaas uitsteekt.

Twee lentes later, als haar dochter al bijna tot de borst van Sari reikt, zitten ze samen op de binnenplaats. Tegen de muur van de stal vechten twee bonte zandoogjes om hun territorium. Ze moet lachen om de stoeiende en buitelende vlinders, die er geen genoeg van schijnen te krijgen om elkaar het gebied uit te werken. Op het pad gakken twee waggelende waakse ganzen die haar vader onlangs heeft aangeschaft. Brutus blaft naar een boerenwagen die langs rijdt. Lizet punnikt. Op een oude houten klos heeft haar vader vier spijkers vastgezet en met een naald van geslepen wilgenteen zet ze behendig de ene wollen draad over de andere heen. Ze heeft al zeker een meter uit haar klosje hangen. Ze wil er een muts van gaan maken. Haar moeder schilt de aardappelen die ze gisteren hebben gerooid en verwerkt de bieten en de uien. Haar ogen tranen. Straks gaan ze een bietenstampot maken, een van de lievelingsgerechten van haar vader. Hij beslaat het laatste paard van die dag, ze horen het vuur van de oven op de binnenplaats loeien. Het is druk de laatste tijd, er zijn een aantal boerderijen bij gebouwd in het kleine dorp en Jep doet er zijn voordeel mee. Steeds meer boeren weten de weg naar zijn werkplaats te vinden.

'Mamma, waar is de zee?'

'Heel ver weg, lieve schat, wekenlang reizen.'

'Heb jij de zee ooit gezien?'

'Nee, nooit.'

'Wil jij de zee zien?'

'Ik heb daar nooit over nagedacht, over dingen die onbereikbaar zijn, breek ik mijn hoofd liever niet.'

Ze kijkt haar moeder verbaasd aan en legt de punnikklos in haar schoot.

'Onbereikbaar?' vraagt ze.

'Ja, dat betekent, dat je zeker weet dat het je niet gaat lukken om er ooit te komen,' zegt Sari.

'Ik breek er wel mijn hoofd over,' zegt Lizet, 'later als ik groot ben ga ik naar zee. Ik wil alles zien, ook dingen die onbereikbaar zijn.'

'Hoe kom je er nu bij om aan de zee te denken?'

'Ik zag bij oom Dirk een schilderij. Ik vond het heel mooi en vroeg aan hem wat het voorstelde. Oom Dirk zei: "Dat is nu de zee".'

Sari kijkt vol bewondering naar de dromerige blik in de ogen van haar dochter en de vastberaden stand van haar kin. *Daar gaan we nog wat mee beleven*, denkt ze.

Ze zet de mand met schillen op de grond en neemt een slok van de perensap.

'Dus jij gaat de zee zien,' zegt ze lachend. 'Ik ben benieuwd, dan moet je mij later maar vertellen hoe de zee eruit ziet, als je bent teruggekomen van je reis. Kom.' Ze neemt de schillen mee. 'We gaan de kalfjes voeren.'

Lizet legt de klos in de mand, springt van de stoel en loopt met haar moeder mee naar de stal.

De veestapel is gegroeid, ze hebben nu twee volwassen koeien en drie kalveren. Het stierkalf wordt binnenkort verkocht en de koetjes houden

ze zelf. Zo breiden ze langzamerhand de veestapel uit en van de verkoop sparen ze geld voor Lizet, die volgend jaar in de stad naar school gaat. Ze is zo begaafd, dat ze haar de kans moeten gunnen om verder te leren. De school kost een vermogen. Ze betalen een klein bedrag aan kostgeld aan Dirk en Leida, bij wie ze in de kost zal gaan. Verder moet voor alles op school worden betaald, naast de lessen rekenen, topografie en Latijn moet ook voor de schoolspullen zoals de griffel en de lei, de ganzenveer, het perkament en de boeken jaarlijks worden betaald. Sari gunt het haar van harte maar ziet er tegenop haar dochter te moeten missen. Ze hebben besloten dat ze drie weken naar school zal gaan en vervolgens een week naar huis komt. Voor het halen en brengen naar de stad mogen ze de boerenkar van buurman Rinus lenen, die inmiddels een nieuw paard heeft aangeschaft, een sterke, snelle, jonge fjord. De reis naar de stad is daardoor zeker twintig minuten bekort.

Deze week gaan de koeien voor het eerst naar buiten. Lizet verheugt zich op het moment dat de dieren dansend en uitgelaten in de wei rondspringen. Voor die tijd wordt Kees het stiertje verkocht. Daar wil ze niet bij zijn. Ze haat het als een dier tegen zijn wil op de kar wordt gesleurd en afgevoerd om naar de slacht te gaan. Dan vertrekt ze naar binnen en doet haar handen voor haar oren om het dier niet te horen loeien. Ze zingt keihard een lied en pakt een stuk linnen.

Daarop tekent ze met houtskool het strand en de zee met huizenhoge golven.

Nadat hij de bakker met een halve liter jenever heeft verdoofd, snijdt Dirk Maris met een scherp mes de etterende bult op het been van de bakker weg. Ondanks de verdoving krijgt hij als een mager speenvarken en slaat wild met zijn armen in het rond. Dirk moet uit de buurt van zijn armen blijven om geen klap in zijn gezicht te krijgen.

'Het is al gebeurd,' sust Dirk.

Hij ontsmet de wond met alcohol en draait er een katoenen lap omheen.

'Af en toe rusten en af en toe lopen, Geert. Volgende week terugkomen voor een schoon verband.'

Geert gooit twee zilveren muntstukken op de tafel. Tollend van de drank en de pijn staat hij op en loopt naar de ruimte waar gehoest en gekreund wordt en een tiental mensen met angst in hun ogen op een behandeling wacht.

'Oh, verlos me van die kies,' roept een landloper die nu door Dirk wordt binnen geroepen.

Binnen drie minuten staat hij weer buiten, er sijpelt bloed langs de plooi van zijn mond. Buiten houdt hij zich vast aan de muur van het praktijkpand. Hij rochelt bloed op en kotst op straat. Een zwerfhond ziet zijn kans.

Het is druk in de praktijk, vanwege de warmte tieren de besmettelijke ziekten welig in de stad. Sinds Dirk chirurgijn is en zich sinds een paar jaar voorgoed in zijn geboortestad heeft gevestigd maakt hij overuren. Over de rivier aan de andere kant van de stad is nog één chirurgijn werkzaam

en verder telt de stad een aantal bakkers. Ze kunnen alle klachten, ziekten en bevallingen nauwelijks aan, zeker op hoogtijdagen als deze. Dirk is jong en voelt zijn vermoeidheid nauwelijks. Hij werkt hard voor een goed inkomen voor zijn vrouw en zijn zoons. Hij is trots op zijn mooie woning en verdient genoeg om zo af en toe een kunstwerk te kopen. Kunst verzamelen is zijn grote passie. *Het Hoogehuys* aan de Haringstraat hangt vol met schilderijen; stillevens, bloemporetten en zeegezichten. Ook heeft hij sculpturen van een plaatselijke steenhouwer in de tuin staan. De beeldhouwer betaalt zijn doktersrekeningen met zijn ingetogen creaties. Op dit moment heeft een jonge fijnschilder de opdracht gekregen om zijn gezin te schilderen. Het zal in de hal van hun woning een vaste plaats gaan krijgen.

Wat een geluk dat hij gisteren een betrekkelijke rustige dag had toen zijn familie aanklopte. Het was heerlijk ze weer eens te zien en wat was Lizet gegroeid en wat stelde ze een intelligente vragen voor haar leeftijd. Haar begaafdheid was hem direct opgevallen. Hij had daar een speciale neus voor, jaren geleden was hij zelf als zodanig opgemerkt door een mecenas uit de stad. Als zoon van een schoenmaker zouden zijn ouders nooit de gelegenheid hebben gehad zijn studie te bekostigen. maar deze filantroop had alles betaald en hoefde er later geen cent voor terug. 'Je bent een begaafd en goed mens, Dirk,' had hij tegen hem gezegd, 'ik weet zeker dat je je talenten

in de toekomst in dienst van de gemeenschap en onze stad zult stellen. Chirurgijns, vroedvrouwen en vroedmeesters hebben we in onze tijd van snelle ontwikkeling hard nodig.'

Zo was het gegaan. Hij had eerst lezen en schrijven geleerd en daarna rekenen en Latijn. Nadat hij vanaf zijn zestiende als leerling een aantal heelmeesters had bezocht en daarna twee jaar studie in Leiden had afgerond, had hij zich in zijn geboortestad gevestigd. Op een zonnige lentedag was hij getrouwd met zijn jeugdliefde Leida, die al die tijd op hem had gewacht. Na een jaar was zijn zoon geboren, een heerlijk kereltje. Wat was het een genot een zoon te hebben, en daarna was er een tweede zoon geboren. Hij fantaseerde nu al over zijn zoons die misschien later zijn praktijk over zouden kunnen nemen. In het geboortjaar van zijn eerste zoon was ook zijn zus Sari zwanger en werd Lizet geboren. Tot zijn verbazing stak zij bij haar laatste bezoek al een kop boven zijn oudste zoon uit en vertoonde zij de ontwikkeling van een veel ouder kind. Tijdens dit bezoek had hij met Sari en Jep afgesproken dat ze over drie jaar, wanneer ze zeven werd, bij hen kon komen wonen om naar de stadsschool te gaan. Ze was erg leergierig en leerde zo snel, dat Dirk en haar ouders ervan overtuigd waren dat deze keuze haar gelukkig zou maken. Iemand die gretig en hongerig is moet worden gevoed. Ze had tot zijn verbazing zelfs naar de voorstellingen op de schilderijen gevraagd. Door één schilderij

was ze gefascineerd, ze bleef er minutenlang naar kijken.

'Wat stelt dat voor oom Dirk?' had ze gevraagd, terwijl ze wees op het zeegezicht van Daan van Doesburg dat boven het eiken buffet hing. Het werk van het vijftienjarige toptalent dat de stad had voortgebracht.

'Dat is de zee, de zee met een reepje strand,' had hij geantwoord.

Ze had gezwegen, was zeker nog een minuut in bewondering blijven turen en had alleen maar geglimlacht.

Deze beelden komen bij hem weer naar boven als hij voor het middagmaal naar zijn huis wandelt. Hij zet er flink de pas in en draagt zijn hoge hoed. Hij kijkt niemand aan, hij wenst in zijn etenspauze niet aangesproken te worden. Hij wil even niet denken aan tetanus, tering en stervende kraamvrouwen. De patiënten weten dat ze hem tijdens de pauze met rust moeten laten. Ze knikken met hun hoofd of maken een lichte buiging wanneer ze hem passeren. Hij wordt door iedereen gerespecteerd.

In de bloemrijke binnentuin van zijn huis kan hij zich even ontspannen. De geur van de blauwe sering en dringt tot diep in zijn reukorgaan door. Hier fluiten de merels en tjlpen de mussen naar hartenlust. Hij sluit zijn ogen en probeert een aantal zingende vogels op hun zang te herkennen. In de verte hoort hij het gezaag van een koolmees, de roep van de tjiftjaf, de vrolijk